

Szemle

veg egyenrangúsításával, a hipertext megoldásokkal milyen új képességeket erősít, hogyan segít a világ megismerésében.

A másik nagy vita a silány és sekélyes kulturális áruk térhódítása és az igazi értékek visszaszorulása körül bontakozik ki. Ennek háttérében az elit- és tömegkultúra viszonya, hatása húzódik meg és ez sem nem műfaj-, sem nem médium-függő. A könyvtáraknak szerepük lehet és kell is, hogy szerepük legyen az értékek megmutatásában, de a választás az olvasóé.

*

A 21. században folytatódik az emberiség évezredes játszámája a nyertesek és vesztesek között. A lélekszám növekedésével mindkét térfelel meg nőtt a létszám, az információs társadalom esélyt adhat arra, hogy többen kerüljenek át a nyertesek táborába, hiszen az eszközök elméletben lehetővé teszik, hogy a világ bármely pontján pontján ráirányuljon a figyelem a problémákra és ezzel talán a megoldás is hamarabb körvonalazódik. Ebből következően a globalitás az a szemléletmód, amely a világot mint egészet vizsgálja, észreveszi a kölcsönhatásokat, és ezzel talán erősíti a nyertesekben az önmérsékletet. A társadalom pedig talán az emberiségközössége lesz, amely most éppen a kis közösségekben a valóságban és az Interneten végzi az aprómunkát, és ehhez reményeink szerint a könyvtárakat is igénybe veszi.

Jegyzet

- (1) KENNEDY, P.: *A XXI. sz. küszöbén*. Bp, 1997. 31–32. old.
- (2) KENNEDY: i. m. 43. old.
- (3) ANGELL szóhasználat, idézi GYÖRFFY Iván: *Adalékok az információs üvegházhatás okaihoz és következményeihez*. 6. old. MEK URL: www.inter-netto.hu/egyetem/
- (4) ROSTOVÁNYI Zsolt: *Globalizáció avagy civilizációk és kultúrák harca?* In: Bigis Papers 1998/6. sz. 53–54. old.
- (5) A multiknál, de egyéb vállalatokban is, együtt dolgoznak különböző nemzetekből származó munkatársak, a turisták saját szemükkel szereznek benyomásokat (ha ezek sokszor felszínesek is) más civilizációk kulturális örökségéről, szokásairól, a világhálón közvetlenül cserélnek eszmét vagy alakulnak ki földrajzilag távol lévő emberekből álló közösségek a tudományos kutatástól kezdve a szabadidős hobbik iránti érdeklődésig, stb.
- (6) ROSTOVÁNYI: i. m. 37–38. old.
- (7) ROSTOVÁNYI: i. m. 38. old.
- (8) ROSTOVÁNYI: i. m. 39. old.

Irodalom

- BROWN, J. S. – DUGUID, P.: *A dokumentumok társadalmi szerepe*. MEK, 1996. Ford.: DRÓTOS L.
- KENNEDY, Paul: *A XXI. sz. küszöbén*. Bp, 1997.
- GYÖRFFY I.: *Adalékok az információs üvegházhatás okaihoz és következményeihez*. MEK, 1998.
- NAGY Attila: *Modernizáció, globalizáció, amerikanizáció? Változási tendenciák a hazai olvasási és könyvtárhasználati szokásokban*. Könyvtári Figyelő, 1997/3. sz.
- ROSTOVÁNYI Zsolt: *Globalizáció avagy civilizációk és kultúrák harca?* Bigis Papers 1998/6. sz.
- RÓZSA György: *Kulturális örökség és információs társadalom*. Bp, 1995.
- SZEGI Zs.: *Robinson esete a számítógéppel – avagy a multimédia és az olvasás*. MEK, 1997/10.

Alföldiné Dán Gabriella

Internet és demokrácia?

Az internet 1988 óta bővül, minden egyes évben a duplájára. Az interneten fellelhető webhelyek száma hozzávetőlegesen 44 millió, az internetet használók száma pedig világszerte 150 millió lehet. Egyes becslések szerint az internet 2006-ra túlhaladja a globális telefonhálózat méretét, ha csak az internet-protokoll jóvoltából nem maga az internet lesz a telefonos hálózat. A fenti időpontig mintegy tíz millióra nő az internet-hozáféréssel rendelkező nem hagyományos

eszközök száma, az eddig szokásos kiszolgáló berendezések, szerverek, asztali és hordozható számítógépek mellett. A személyi hívók, a digitális személyi asszisztensek, de mindenekelőtt az új generációs mobil telefonkészülékek lehetnek a világháló szakadatlan expanziójának fő gerjesztői. (Az elképesztő haladás adatai láttán se feledkezzünk meg azonban arról, hogy a Föld lakosságának fele még egyetlenegy-szer sem használt telefont.)

Előreláthatólag a hálózaton folytatott

kereskedelem összértéke 2003-ra körülbelül 1,8 és 3,2 billió (!) dollár között lesz. A 2000. év végére a világháló használók száma minden valószínűség szerint eléri majd a 300 milliót, amely még mindig csak a Föld lakosságának 5 százaléka. 2047-re a Föld lakossága 11 milliárd fő körül alakulhat. Ha akkorra csak az össznépeség 25 százaléka csatlakozna az internethez, már az is 3 milliárd felhasználót jelentene, amely az ez évi várható maximum tízszerese.

A reális világ mellett kiépül annak párhuzamos, virtuális párja. A nagy sávszélességű hozzáférés, a kábelmodemek, a helyi és műholdas rádióösszeköttetések révén a médiakonvergencia mindennaposá válik. A televízióknak, a rádióknak, a távolsági kommunikációnak és a nyomtatott sajtónak mind-mind lesznek internetes megfelelői. A megfelelő szoftverek megléte és továbbfejlesztése pedig mélyreható változást okozhat a hagyományos médiában, ami egyszerűen szétfeszíti az eddigi egyirányú adat- és információáramlást, az interaktív lehetőségek előretörésével az eddiginél még gyorsabban és még biztonságosabban alakíthatja, szolgálhatja, irányíthatja (!) emberek, családok millióinak életét. Eddig kivitelezhetetlen módon teret nyit a vélemények, gondolatok gyors kicserélésének, a dialógust méreteiben, földrajzilag és a résztvevők számát tekintve soha nem látott mértékig kiterjesztheti. Mindeközben természetesen egy nyelvet, egy rendszert, egy szabad (demokratikus?) szisztémát, egy emberi attitűdöt feltételez és indukál.

Minden várakozást felülmúlóan hozzájárulhat az internet a demokrácia mint eszme kiterjesztéséhez, a demokratikus világrend megvalósulásához, intézményeinek nyitottabbá és nyitottá válásához, a bázisdemokrácia megerősödéséhez, konkrétan például az elektronikus népszavazás és választás megvalósulásához. Ma már széles körben támogatják például a részvénnytulajdonosok proxy-szavazását.

Az internet folyamatosan az emberi civilizáció eddig elért eredményeinek tárházává, az emberi tudás egészét felölelő En-

ciklopédiává válik. Az emberi elme „szervezetlen Boswell”-je hihetetlen módon felgyorsítja a tudományos kutatást, az eddigi eredményeket a szélnél sebesebben mindenki közkinccsév teszi. A szabadon hozzáférhető adattárak az emberi fejlődés új dimenzióiba vezető lépcsőfokok. Az internet kinövi bolygónkat is. A NASA Mars-kutatási programjának része a bolygóközi internet létrehozása, amely a Jet Propulsion Laboratoryban (Sugárhajtóművek Fejlesztési Központja) már kezdetét is vette. 2008-ra akár kiépülhet a Föld-Mars internetes tengely, amely a bolygóközi adatáramlás, az InterPlaNet gerincét képezheti majd. Internetes bolygóközi közvetítő állomások pedig poláris Nap körüli pályára állítva lehetővé teszik, hogy a bolygók többségét állandó megfigyelés alatt tarthassuk.

Az internet mindenkié, de csak akkor, – ha mindenki számára megfizethető lesz, ha az internet is az infrastruktúra, a hétköznapi jólét bevett eszközévé válik, mint a telefon, az autó vagy a turmixgép; ehhez szükséges az internet-csatlakozást lehetővé tevő berendezések árának csökkentése átgondolt és moderált kormányzati beavatkozás segítségével, amely hatékonyan felismeri és kihasználja a szabad verseny adta lehetőségeket;

– ha a kormányzatok az adatáramlást sem a kibocsátás, sem a hozzáférés oldaláról nem szűkítik, az internet szabadságát semmilyen adminisztratív eszközzel nem korlátozzák, s így bárki bármit elmondhat, és azt bárki meghallgathatja;

– ha lépést tud tartani a szolgáltatások iránt megmutatkozó, exponenciálisan növekvő igényekkel, ha szakadatlan dolgozik saját maga technikai színvonalának jobbításán, ha a szoftvertényezők mellett az emberi oldalt, a fogyasztói-felhasználói magatartást is pozitív irányban képes lesz befolyásolni; (1)

– ha ott lesz mindenki otthonában, üzletében, munkahelyén, gyermekének iskolájában;

– ha majd senkinek sem okoz nehézséget használata; ezt a felhasználói felület egyszerűsítésével és emberközeli, intelli-

gens programok fejlesztésével érhetjük el;

- ha a világ törvényhozása nem hoz az elektronikus kereskedelmet hátráltató, összeférhetetlen rendelkezéseket, ha nem gátolja a szellemi tulajdon védelmét, nem fojtja el a vélemény kifejezés szabadságát és a piacgazdaság fejlődését. Ha országghatároktól független, globális jogi struktúrát hoz létre, amely az internet rapid változásaival organikus módon együtt képes az átalakulásra, továbbfejlődésre;

- ha használói képesek lesznek a magánélet, magánéletük védelmére, a lebonyolított tranzakciók biztonságának és titkosságának szavatolására, s titkos kódolási technológiák szabadon hozzáférhetőek, alkalmazhatóak és exportálhatóak lesznek;

- ha sor kerül – a világhálón folytatott kereskedelem érdekében – a hitelesítési eljárások és rendszerek fejlesztésére;

- ha a szülők és nevelők önként képesek lesznek olyan védett tér kialakulására, amely megóvjá gyermekeiket a nem kívánatos, de a világhálón fellelhető tartalmak (erőszak, pornográfia, pedofília stb.) felkeresésétől; ha képesek leszünk rugalmas védelmet biztosítani magunknak, embertársainknak, az utánunk következőknek és vállaljuk az ezzel járó felelősséget és önkorlátozást;

- ha a szabadságjogokhoz majd velük egyenértékű felelősség, felelősségérzet és felelősségtudat járul; ha megakadályozzuk a visszaéléseket, és megbüntetjük a visszaélőket.

Az internet-eléréssel rendelkező háztartások száma 1997 és 1998 között megkétszereződött az Európai Unió országaiban, de ez még mindig csak 8,3 százalékot jelent. Megfigyelhető, hogy az északi országok járnak élen az információs forradalomban, délebbre haladva a kábel közvetítette kommunikáció egyre kevésbé jelentős. Az északi mutatók még az Egyesült Államok-beli adatokat is túlszárnyalják. (1998-ban az internet-felhasználók 52 százaléka az USA állampolgára, létszámuk 2005-ig 76,5 milliőről várhatóan 207 millióra emelkedik.) (2)

Az EU-ban otthon 27 millióan használják a netet, munkahelyeken már valamivel

kevesebben, 22,4 milliónyian, ami a dolgozók 13,3 százalékát jelenti. Az internet felhasználásának vagy fel nem használásának okai sokrétűek, és összefügg más jellegű technikai eszközök elterjedtségével is.

Közügyek interneten

Magyarországon hozzávetőlegesen 700–800 ezer ember használja az internetet, a magyar website-ok száma pedig 3 millióra tehető. Otthonában a magyar népesség mindössze 3 százaléka rendelkezik internetes hozzáféréssel, ez azonban korántsem jelenti, hogy a család minden tagja él is a lehetőséggel. A jelenlegi árak mellett a tömeges elterjedésnek kicsi a valószínűsége. Így a társadalmi szakadék egyre mélyülni látszik, ezt szociológiai adatok is megerősítik.

A kevésből is igen elenyésző töredéket képviselnek azok, akik rendszeresen politikai tartalmú oldalakat is felkeresnek. Pedig az internet világa alapvetően bázisdemokrata világ, a demokrácia közvetlenebbé, erősebbé válhatna a világháló lehetőségeinek kihasználásával (elég, ha csak az elektronikus szavazásra, közvéleménykutatásra gondolunk!). Mégis a különféle politikai honlapokon nyoma sincs a lehetőségek kihasználásának, kevés a közvetlen kommunikációt elősegítő és az ügyintézésben, problémamegoldásban igazi előrelépést jelentő interaktív megoldás. (3) Az információs korszak új lehetősége a párbeszéd szabadság, a gondolatok minden eddiginél gyorsabb és hatékonyabb kicserélésének és ütköztetésének megvalósulása.

A játéktér is alapvetően megváltozik. Az egyes ember és a társadalom egész könnyen a technika rabjává válhat. Minél több az információ, annál nagyobb a hatalom. Megjelenhet a kukkoló-ellenőrző társadalom; *Orwell*, 1984'-e, kicsit megkésve és átalakulva bár, de valós, létező, a szituációban rejlő lehetőség. Rajtunk, a mi előrelátásunkon múlik, képesek vagyunk-e a természet után a technikán is diadalmasan győzedelmeskedni, vívmányait áthumanizálva a továbblépés bázisaként felhasználni. A territorialitás új dimenziókat

nyer, az országhatárok átlépése hihetetlen könnyűvé válik, ezzel párhuzamosan az erkölcs újabb értelmezései jelennek meg. Külföldi tapasztalatok rámutatnak, ha a lakosság lehetőséget kap a közügyekben való részvételre, él is vele. Erre azonban fel kell készíteni az embereket, így akár felnőttoktatásra is szükség lehet. A ma dolgozó aktív népesség (főleg a szellemi foglalkozásúak) nagy része nem is tudja, mennyire meggyorsíthatná munkáját a számítógép.

Az elektronikus jelenlét, politizálás, állampolgári köteleességteljesítés és jogkövetés azonban csak akkor válhat teljessé, ha sikerül kiépíteni és hiteles módon elfogadtatni a megfelelő biztonsági garanciákat; ha teljesítik a személyes vagy a szavazási adatok védelmét is. Fontos kérdés, vajon megbízhatunk-e a rendszerben? Ezen a téren nagyfokú bizalomhiány tapasztalható, amelyért elsősorban a média a felelős. A sajtó felelőtlen riogatásaival tulajdonképp eljártssza a tudásbázis jogát. Másfelől igaz, hogy az internet újdonság, melynek szabályrendszere, játékszabályai meglehetősen kezdetleges állapotban vannak, az éppen most formálódó szokásjog talán biztos támpontokat ad a felhasználás erkölcsi és etikett-vonatkozásaiban.

A bürokratikus közigazgatás átalakulása

A bürokratikus közigazgatás az ipari forradalom egyik legfontosabb előfeltétele és velejárhoja volt. A kiszámíthatóság, az állam szolgáltató jellege állandóvá vált, de a pozitív hatások mellett a totális állam térnyerésére is felhasználhatónak mutatkozott. A jó közigazgatás (állam)polgárbarát, eset-centrikus, szolgáltatás jellegű, mégis kiszámítható, pontos és udvarias. A 21. század megvalósítandó új modelljében ez a hivatal jön az állampolgárhoz és nem

fordítva, ezzel jelentős időt, pénzt és emberi energiát szabadítva fel.

A jövő intézményi rendszere „egyablakos” lesz, ahol minden gyorsan, egérkattintásra elintézhető lesz, nem kell hivataltól hivatalig a legkülönfélébb úrlapokért, kérvényekért szaladgálni. A virtuális bürokráciában mindenki elsőnek érezheti magát, közvetlenül kommunikálhat a hatósággal, problémáira, kérdéseire azonnal választ találhat.

A közigazgatás szervei nagy általánosságban három szinten funkcionálnak:

- lakóhelyi vagy regionális szinten;
- országos szinten, ez adja jelenleg a törvényi és intézményi keretet;
- nemzetközi vagy globális szinten, ez a jövőben még fontosabbá válik.

Könnyen belátható, hogy az információs világrend átalakulásával ez a hatalmi struktúra nagy mértékben meg fog változni. A nemzetállami szintű szabályozás mindinkább igazodni lesz kénytelen a nemzetközi normákhoz és elvárásokhoz, a szabványokról és eljárási metódusokról nem is beszélve. A virtuális térben nagyban csökken az államhatárok szerepe, az eddigi hatalmi-területi elven alapuló szuverenitás és rendelkezési jog értelmét veszti.

Hol élhetünk például panasszal interneten vásárolt „külföldi” áruval szemben? Interneten vállalt munka után melyik országban adózunk, mely állam munkajoga vonatkozik ránk, mik a jogaink és kötelességeink mint kozmopolita távmunkásoknak? Ugyanakkor a kérdés a másik oldalról is megközelíthető. Hogyan tud államunk intézményei, hivatalai révén kontaktusban maradni velünk, állampolgár-felhasználókkal?

Szavazás az interneten keresztül

A Harris Interactive (New York) tízezer főből álló reprezentatív mintán alapuló ku-

korcsoportok	szívesen szavazna online (a korcsoporton belül)
18–24 évesek	62%
40–64 évesek	53%
65 év feletti	36%

	egyetért	nem ért egyet	nem tudja eldönteni
Az online szavazás emelni fogja a részvételi arányokat a szavazáson.	77%	11%	12%
Az új lehetőség tovább fogja növelni a szavazástól távol maradó kisebbségek és alacsonyabb jövedelmű háztartások arányát.	37%	42%	21%
Az online szavazás gyengíteni fogja a polgárok nemzeti érzését.	16%	66%	18%
Az online szavazás bevezetésével rohamosan növekedni fog a 18 és 24 év közöttiek részvételi aránya a választásokon.	78%	9%	12%

2. táblázat

tatása szerint az online populáció több mint kétharmada (68 százaléka) elfogadná, ha a Neten keresztül szavazhatna politikusokra, pártokra. Ugyan megállapítható valamilyen összefüggés az online szavazás és az életkor között, de még a középkorúak esetében is meglepően nagy az ilyenfajta kezdeményezések támogatottsága. A 40 és 64 közöttiek több mint fele előnyben részesítene ezt a fajta szavazási módot. (1. táblázat)

Érdekes eredményeket kapunk, ha az online szavazás elfogadottságát a politikai preferenciákkal vetjük össze. A konzervatív beállítottságúak 47 százaléka, a mérsékelték 59 százaléka, míg a liberálisok 64 százaléka támogatja az elektronikus szavazást.

Az online szavazás jövőbeni hatásaira rákérdezve pedig a 2. táblázatban látható helyzetet kapjuk. (4)

Az internet-használat törvényi szabályozása (5)

A világháló által felvetett jogi és gazdasági problémákra még adekvát, az egész világra kiterjeszhető válasz nem született. Próbálkozások, tapogatózások vannak, amelyek inkább az irányokat jelölik meg, mintsem egységes, jól átgondolt, bővülésre képes, rugalmas struktúrát mutatnának fel. Az ausztrál kormány például korlátozni akarja egyes weboldalak hozzáférhetőségét, elsősorban a kiskorúak védelme érdekében. Az Egyesült Államokban született 1996-os törvényi rendelkezés értelmében az embereket megbotránkoztató trágár hangvételű levelek törvényen kívül helye-

zése nem sérti a szólásszabadság alapvető jogát. Ugyanitt az internetes szerencsejátékok minden válfajának betiltására kényszerülnek. Igen gyakoriak a szerzői jog körüli viták is. Bírósági határozatok precedenst teremtettek a tekintetben, miszerint nem a domainnév első regisztrálóját, hanem a kereskedelemben forgalmazott terméket vagy szolgáltatást azonosító márkanev legkorábbi használóját illeti meg a védjegy tulajdonjoga.

Az amerikai kongresszusban létezik már egy Elektronikus Kereskedelmi Tanácsadó Bizottság (Advisory Commission on Electronic Commerce), melynek célja az egyenlő feltételrendszer biztosítása a kereskedelem minden résztvevője számára. Vizsgálja azt is, vajon kivethetők-e állami vagy helyi adók az elektronikus kereskedelemre? A köztisztviselők szerint a hagyományos módokon kereskedő adófizető cégek hátrányban vannak elektronikus társaikkal szemben, az üzleti élet képviselői pedig ellenzik bármiféle megkülönböztető adó kivetését. Észak-Dakota, Iowa és Wisconsin államokban a gazdaság fejlődése érdekében ellenzik az adók kivetését, ami egyébként az internetes Adómentesség Törvényével (internet Tax Freedom Act) is ellentétes volna.

Az EU-ban már jóváhagyták a digitális aláírások törvényi keretek között történő szabályozását, amely ha az Európai Parlamentben és a Miniszterek Tanácsában is támogatásra talál, valamennyi tagállamban a hatályos jog részévé lesz. Legfontosabbnak

egyébként mégis az adatbiztonság, a hozzáférési szabályok és digitális aláírások kérdése látszik. Nem szabad megengedni például a felhasználók adatainak engedély nélküli gyűjtését, tárolását, kereskedelmi célú felhasználását és kiszolgáltatását, másfelől az erkölcstelen vagy túl bizalmas tartalmú weboldalakhoz történő hozzáférést. Meg kell találni az arany középutat a biztonságpolitikai szempontok és az elektronikus kereskedelmi érdekek között, ami állandó kihívást jelent a törvényi szabályozás ésszerűségének és célszerűségének folytonos biztosítása szempontjából. Ugyanakkor a jognak nem feladata, hogy a technológiát szabályozza, hisz a rendszerben adott az esetleges önszabályozás lehetősége, s a felesleges túlszabályozás éppen a világháló lényegét tenné semmissé. Mégis szükséges valamifajta törvényi korlátozás (főleg a bankszférában), ezt az egyre szaporodó visszaélések is jelzik.

Magyarországon például az utóbbi hat évben a számítógépes bűncselekmények száma rohamosan nőtt, ezzel az okozott károk nagysága is nagymértékben emelkedett (1994–98: 386-szorosára nőtt a bűncselekmények száma, a károk néhány ezer forintról 55 millió forintra emelkedtek, a tényleges kár azonban évente 10 milliárd forint). Ennek ellenére a Büntető Törvénykönyvben még nincs idevágó rendelkezés; így a számítógéppel való visszaélés gazdasági bűncselekménynek minősül.

Kormányzati stratégiák itthon és külföldön

Az eEurópa politikai programja

Az Európai Unió bizottságának keretében 1999-ben Lisszabonban az információs társadalomról szóló tanácskozássra került sor. Egy közlemény is készült, amely azóta a legkülönbözőbb elemzések révén mint a Prodi-féle tíz pont híresült el. Mik is ennek a tíz pontnak a lényegi újításai, milyen tanulságokat rejtegethet hazánk számára?

Külön figyelmet érdemel akkor, ha meggondoljuk, ez a dokumentum az Unió első hivatalos közleménye az elektronikus Európáról. Legfontosabb hozadéka talán –

a részletek ismertetésétől eltekintve – az újfajta szemléletmód, felfogásbeli tudatosság. A közlemény a kérdéskört közös társadalmi kihívásként értékeli, egyes számú prioritással ruhazza fel (természetesen e véggkövetkeztetés mögött a felismerések, adatok, következtetések bonyolult hálózata áll). Ez a hozzáállás s az információs társadalom stratégiai fontosságának elismerése teremtheti meg a fejlesztések politikai és fiskális alapját.

A dokumentum lényege három pontban foglalható össze:

- minden polgárt, otthont és iskolát, minden gazdasági egységet és szakintézményt át kell vezetni a digitális korszakba, az online világába;

- a finanszírozásra és az új gondolatok felkarolására a gazdasági és az állami szféra támogatásával „digitálisan írástudó” Európát kell kialakítani;

- biztosítani kell, hogy a folyamat erősítse a fogyasztói bizalmat és a társadalmi kohéziót.

Az elképzelések természetesen generációs lefutásúak, az állam szerepe az infrastruktúra biztosítására, a közigazgatás és az állam informatizálására, a mindennapokat is átalakító e-gazdaság felgyorsítására szorítkozna. A célprogramokat, projekteket a következő kikristályosodott pontok köré kellene csoportosítani (ez természetesen a már meglévő és a későbbiekben előteremtett, illetve átirányzott tőke párhuzamos mozgását is feltételezi):

- az európai fiatalok útja a digitális korszakba;

- olcsó internet-hozzáférés;

- gyorsuló pályára álló elektronikus kereskedelem;

- gyors internet-elérés a kutatóknak és a diákoknak;

- „smart card” a biztonságos elektronikus hozzáféréshez;

- kockázati tőke a high-tech kis- és középvállalkozásoknak;

- fogyatékosok részvétele a digitális technológia segítségével (e-participation);

- online egészségügy;

- intelligens közlekedés és szállítás;
- online kormányzat.

A brit kormányzati internet-stratégia

A brit kormány internet-politikája az elektronikus állampolgárt (e-citizen), az elektronikus gazdaságot (e-business) és az elektronikus kormányzatot (e-government) helyezi a középpontba. A kormány stratégiai anyagát készítő CITU (Central IT Unit) hangsúlyozza egy egységes technológiai szisztéma kidolgozásának fontosságát a kormányzati szférában és a közigazgatási apparátusban, a helyi önkormányzatokban, a minisztériumi struktúrában, a központi hivatalokban, valamint a nem minisztériumokhoz kötődő nyilvános intézményekben. Az anyag az 1999 márciusában nyilvánosságra hozott Fehér Könyvhöz (Modernising Government White Paper) kapcsolódik, modernizációs programjában kiemelten kezeli az állampolgári és gazdasági szükségleteket, célja megteremteni a közigazgatáshoz való szélesebb hozzáférést, mindezt a civil- és magánszférra bevonásán keresztül. A konkrét célok:

- 24 órás közigazgatás a hét minden napján;

- közvetlen telefonos ügyfélszolgálatok felállítása 2000 végéig;

- integrált közigazgatás; „egyablakos rendszer” (egyetlen helyen elintézhető komplex szolgáltatások, mint pl. laccím-változás bejelentés);

- minden kormányzati és közigazgatási teendő és eljárás 2008-ig elektronikusan is lebonyolítható legyen;

- tanuló részlegek (learning labs) felállítása a közigazgatásban dolgozók készségének, jártasságának javítására, végezetül

- személyes felelősök rendelése minden ügyosztályon.

Magyar kormányzati eredmények és további teendők

A kormánybiztosi szinten egységesült, eddig heterogén informatikai irányítás legfőbb feladata a reális jövőkép felvázolása, az elérendő célok meghatározása. A célok elérése érdekében a változások államigazgatási támogatására esetleg akár törvényi támogatásra is szükség lehet (bár ennek aktualitását a vezető politikusok egy része, így például *Stumpf István*, a Minisz-

terelnöki Hivatal vezető miniszter erősen megkérdőjelezi).

Már az eddigi eredmények is jelentősek. Főleg az államigazgatás és közigazgatás igyekezett felkészülni az új korszak kihívásaira. Az országos alapnyilvántartások ma már jelentős számítógépes támogatottsággal működnek (népesség-, ingatlan-, gépjármű-, okmánynyilvántartás; a levéltári anyagok elektronikus archiválása), ugyanígy egyes szakági információrendszerek (adó, statisztika, közbiztonság, vám, társadalombiztosítás). EU-kompatibilis a közigazgatás egységes informatikai infrastruktúrája, az elektronikus üzenet- és címtár-rendszer. A központi kormányzat számítógépesítettsége teljes, 60 százalékos a hálózati hozzáférés is, a minisztériumok többsége rendelkezik weblappal, bár ezek frissessége és relevanciája már kívánnivalót hagy maga után.

Haladást kell még felmutatnunk a közigazgatási munka hatékonysága, a közérdekű digitális információk hozzáférése és az állampolgári ügyintézés informatikai támogatása területén. Az államigazgatás emellett tegyen lépéseket a korszerű megoldások bevezetését lehetővé tevő jogi környezet létrehozása, az informatikai alkalmazások jogi feltételeinek megteremtése érdekében. Járjon élen az informatika alkalmazásában, ezzel is elősegítve az egész társadalom informatizálódását.

Az eEurópa-programban megjelölt célok magyarországi adaptálására 3-5 éves időkereten belül kerüljön sor. El kell érni, hogy

- az állampolgárok az őket érintő kormányzati, önkormányzati, kistérségi, regionális és EU-s információkhoz elektronikus formában hozzájussanak, például infokioszkok rendszerében;

- a közigazgatásban dolgozók hasznosítani tudják a korszerű informatikai megoldásokat és eszközöket;

- egyszerűsödjön az állampolgárok ügyeinek intézése (a már fentebb említett egyablakos modell általánossá tétele);

- otthonról olcsón és gyorsan elérhetőek legyenek a közigazgatási adatbázisok, melyek áttekinthetőek és megbízhatóak (a regionális esélyegyenlőség növelése);

– informatikai támogatást kapjon az elektronikus űrlapok kitöltése (adóbevallás, állapotváltozások), valamint azok elektronikus regisztrációja;

– teremtdjének meg az elektronikus véleménynyilvánítás, az országos és helyi választások, valamint népszavazás feltételei;

– a kormányzati és önkormányzati döntések az interneten keresztül hozzáférhetőkké váljanak;

– a közigazgatási szervek belső kommunikációja (levelezés, határozathozatal) elektronikus formában történjen;

– a közigazgatási adatállományok hasznosíthatóak legyenek a vállalkozói és civil szféra számára is (információs közművek)

(a zárt szolgáltatások nyílttá tétele);

– ne csak az infrastruktúrát, de a tartalmat is bővítsék, anyagokkal töltsék fel a rendszert (példának okáért itt a SuliNet, a minisztérium minden iskola számítógéprendszeréhez havi 100 ezer forintot fizet, amelyek azonban nem működnek kellő kihasználtsággal);

– tegyék átláthatóbbá és egyszerűbbé a közbeszerzéseket (az előző kormányzati ciklus során a világ hat legdrágább cégével kötöttek megállapodásokat, amelyek így fölöslegesen megterhelik a kiadásokat, ugyanakkor szervizelésük túlságosan főváros-központú);

– a tartalom ne legyen politikai kérdés; ez nem erősítené a demokratikus társadalom nyíltságát.

Helyi társadalom és politikai részvétel a demokrácia megújulásáért (6)

Az informatikai forradalom nemcsak az állami és közigazgatási szférában, de a magán- és civil szerveződések világában is mélyreható változásokkal jár együtt, illetve kell, hogy együtt járjon. A társadalom

sokszintű bekapcsolódása a döntéshozó, a döntést előkészítő folyamatokba (tulajdonképpen mindenki elektronikus parlamenti képviselővé válhat) strukturálisan szervezheti újra az eddigi államigazgatási gyakorlatot. Ez a regionális közösségi intézmények (könyvtár, teleház, posta, helyi önkormányzatok stb.) fontosságának megnövekedését is jelenti abban az átmeneti időszakban, amikor még az otthoni hozzáférés nem mindenki számára magától értődően biztosított.

A fejlődést azonban nemcsak infrastrukturális, de elméleti okok is hátráltatják. Úgy fest, nem csak az információs társadalom összetett folyamatainak átfogó elméleti

és analitikus megközelítése, de a keresleti oldalon jelentkező trendek értelmezését nyújtó elmélet sem létezik. A legfontosabb irányvonalak megrajzolására tett gondolatki-
sérlet eredménye az alábbi összefoglaló:

– A demokratizálódási és decentralizálási folyamatoknak folytatódniuk kell. Ez az alappozitulum, ahonnan

minden további fejlődés elindulhat. Ez nem csak a televoksolást jelenti, sokkal inkább demokratikus társadalmak, régiók felépítését.

– Az állampolgárok technikai készségét fejleszteni kell, támogatni az újfajta állampolgárság létrejöttét, elősegíteni a participációt (politikai részvételt). Az emberek passzivitását és idegenkedését hangsúlyozó érvelések hamisak. Több évre kiterjedő gyakorlati tapasztalatok bebizonyították, ha az emberek politikai tevékenységét értékelik és reális feltételeket teremtenek részvételükre, akkor élnek a felkínált lehetőséggel, sőt élvezik az aktivitást.

– Meg kell szüntetni az „információs megosztottságot” (információ-szegények vs. információ-gazdagok). Garantálni kell

Az informatikai forradalom nemcsak az állami és közigazgatási szférában, de a magán- és civil szerveződések világában is mélyreható változásokkal jár együtt, illetve kell, hogy együtt járjon. A társadalom sokszintű bekapcsolódása a döntéshozó, a döntést előkészítő folyamatokba (tulajdonképpen mindenki elektronikus parlamenti képviselővé válhat) strukturálisan szervezheti újra az eddigi államigazgatási gyakorlatot.

a nyitott információs rendszerekhez való általános és egyenlő hozzáférés jogát. A partnerségen és a kirekesztés elítélésén alapuló nevelést kell biztosítani.

– A „felhasználók demokráciáját” az államnak és a civil szférának együttesen kell kialakítania, abban a reményben, hogy így valóban egy még demokratikusabb, organikusan fejlődő új világ születik.

– Támogatni kell a helyi fejlesztéseket és projekteket, a regionalizmust, hogy az internet ne legyen a politikai és gazdasági elit pusztá szócsovévé.

– Meg kell erősíteni néhány olyan ágazati terület szerepét, amelyek a szabályozást összehangolják az állandó fejlődéssel. Ezek közül kiemelkedik a telekommunikációs politika a helyi, regionális szinten.

– Meg kell akadályozni az internetes gazdasági manipulációkat (7), moderálni a világhálón folytatott reklámtevékenységet, rendet kell tenni a fejekben, hogy intelligens felhasználókként legyünk képesek különbséget tenni és értékítéleteket formálni az adatözönben. El kell kerülni, hogy az internet rossz értelemben vett propagandaeszközzé silányuljon a kormányzatok kezében.

(A tanulmány a Szent Ignác Szakkollégium által szervezett „A számítógépes kultúra küszöbén” című

szimpózium struktúrájának és anyagának felhasználásával készült. Az ITTK heti hírlevele, az Infnit tartalmi tekintetben és igazodópontként nagy segítséget jelentett.)

Jegyzet

(1) Az internet fejlesztéséért, kutatásáért létrejött nagyobb nemzetközi csoportok: internet Architecture Board, internet Engineering Steering Group, internet Research Task Force.

(2) A Computer Industry Almanach szerint.

(3) Magyarországon, de trendszerűen az EU országok zömében is, inkább a közvetlen demokrácia visszaszorítására és a képviselői demokrácia további erősítésére történnek lépések. A magyar Alkotmány ugyan igen világosan rögzíti: „A Magyar Köztársaságban minden hatalom a népé, amely a népszuverenitást választott képviselői útján, valamint közvetlenül gyakorolja.” (2. § 2), mégis a kormány rendeletei, illetve az Alkotmánybíróság eseti döntései (így a 2/1993., valamint az 52/1997. és 64/1997. AB határozatok) ezzel ellentétes irányba mutatnak.

(4) Forrás: www.harrisinteractive.com

(5) Források: Newsbytes, 1999.04.21.; CREED, Adam, Washington Post, 1999.04.20.; A2. old. BISKUPIC, Joan, USA Today, 1999.04.26.; b1. old. LOWRY, Tom, Computerworld Online, 1999.04.22.

(6) Forrás: Infnit. 1999.08.26. Műhely. Ari-Veikko ANTTIROIKO beszámolója a CIPA'99 konferenciáról.

(7) Az interneten egyre gyakoribbak azok a perek, amelyek gazdasági álhírek terjesztése miatt indulnak. Az elkövetők általában tőzsdei befektetők, akik a hamis információk gerjesztette áresésre spekulálnak.

Deli Gergely

A „Szentivánéji álom” tündérei

Régebbi művek olvasásakor, színpadra vitelekor ki-ki a maga módján értelmezi (át) a kézbe vett „szöveget”. A mai irodalomtudomány még is könnyíti, sőt szinte kötelezővé teszi ezt a szándékot. Ha azonban eleve kizárjuk a „korabeli” jelentés megismerését, részben szegényebbé tesszük az értelmezés körének lehetőségeit, részben elveszítjük magának az eltávolodásnak, a „dobbanásnak” a mércéjét.

Így van ez a legismertebb remekművek, például a „Szentivánéji álom” esetében is. Itt vannak mindjárt ezek a „tündérek”. Ki hisz ma már az ilyesmiben? Mit lehet velük kezdeni? Születtek is szép

számmal értelmezések, magyarázatok és belemagyarázások. Oberon és Titania, Puck, manók és tündérek!

Mindenekelőtt: ezeket az alakokat nem Shakespeare találta ki! A 16. és 17. század Angliájában mindenki számára ismerősek voltak már az olvasás vagy a színpadra lépés első pillanatától kezdve. Évszázadok, sőt évezredek hiedelemnyaga állt mögöttük, a valóságosnak tudott s még mese alakjában is hitelesnek elfogadott kulturális tudatvilág. A „tündérek” hozzátartoztak az élet teljességéhez, megvolt a maguk dolga. Ők voltak a „little people”, a láthatatlan törpe-társadalom. Méretüket harminc centiméterre